

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

УДК 811.111:37.03:316.4.063.3

АНГЛОМОВНА ОСОБИСТІТЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

О.В. Іванова¹

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)
e-mail: ok.ko176@gmail.com

АНГЛОЯЗЫЧНАЯ ЛИЧНОСТЬ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ

О.В. Иванова

кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой английского языка для технических и агrobiологических специальностей,
Национальный университет биоресурсов и природоиспользования Украины (г. Киев)

ENGLISH-SPEAKING PERSONALITY IN THE CONTEXT OF EUROINTEGRATION OF UKRAINE

Oksana Ivanova

PhD in Pedagogics, Associated Professor, the Head of the department of English for technical and agrobiological specialties,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv)

Стаття присвячена формуванню білінгвальної (англомовної) особистості в Україні у зв'язку з її обранням курсу на євроінтеграцію. Подано визначення науковців мовної особистості й сформульовано автором власне визначення англomовної особистості. Визначено цілі й вимоги до формування англomовної особистості.

Ключові слова: мовна особистість, євроінтеграція, англomовна особистість, комунікація, компетенція, взаємодія.

Статья посвящена формированию билингвальной (ангloязычной) личности в Украине в связи с ее выбором курса на евроинтеграцию. Представлено определения ученых языковой личности и сформировано автором собственное определение англloязычной личности. Определено цели и требования до формирования англloязычной личности.

Ключевые слова: языковая личность, евроинтеграция, англloязычная личность, коммуникация, компетенция, взаимодействие.

The article is dedicated to the bilingual (English-speaking) formation of personality in Ukraine on account of its direction to European integration. Scholars' definitions of linguistic personality are presented and author's own definition of English-speaking personality is represented. Objects and demands to the formation of English-speaking personality are determined.

Key words: linguistic personality, European integration, English-speaking personality, communication, competence, cooperation.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Оскільки євроінтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України, основою стратегії економічного

¹ © Іванова Оксана Вікторівна, 2015

Ліцензується на умовах Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)

та соціального розвитку нашої країни на найближчі роки, то питання білінгвальної (україно- й англомовної) особистості постало гостро вже сьогодні. Стратегією подальшої діяльності у сфері європейської інтеграції є активне упровадження європейських методів роботи й навчання.

У програмних документах на рівні держави наголошується на необхідності вивчення іноземної мови (англійської), як мови інтернаціонального спілкування. Оскільки комунікація з євроструктурами буде здійснюватися на середньому та вищому рівні державних службовців, високопрофесійне знання англійської мови їм вкрай необхідне. Тому вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням відбувається базуючись на Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти.

Іноземна мова є основою для порозуміння із представниками інших країн, для отримання й передачі досвіду, для взаємної праці й налагодження міждержавних зв'язків. Це ланка, без якої неможливо реалізувати свої наміри, дійти згоди, підписати контракт та договір про співпрацю. Так, мова розуміється як засіб мислення й спілкування людей, а також символ оволодіння, розвитку й зберігання культури. Її вивчення сприяє вихованню сучасної інтелектуально й духовно розвиненої особистості, здатної до продуктивної діяльності. Така особистість повинна володіти не лише певною базою знань іноземної мови, а й умінням застосовувати їх в усному й писемному мовленні, у професійній діяльності, бути компетентною у будь-яких питаннях.

Уведення мовної особистості у центр комунікативних досліджень було прогресивним кроком на шляху досліджень мовленнєвої діяльності людини.

Аналіз літератури з означеної проблеми дозволив констатувати той факт, що питання з формування мовної особистості досліджувалися ученими в різних аспектах: психологічному (Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Б. Ельконін та ін.); лінгвістичному (І. Бодуен де Куртене, І. Голубовська, В. фон Гумбольдт, Л. Щерба); лінгводидактичному (Г. Богін, А. Богуш, М. Вашуленко, В. Карасик, Л. Паламар, М. Пентилюк, Т. Симоненко та ін.); культурологічному (І. Афанасьєв, О. Білецький, Ф. Буслаєв, М. Грушевський, І. Огієнко, О. Потебня). Це дає нам підстави стверджувати, що питанню ролі й місця мовної особистості у міжкультурній комунікації сучасного суспільства науковці (І. Голубовська, Ю. Караулов, В. Карасик, О. Сиротинина та ін.) і практики приділяють особливу увагу й останнім часом.

Перш ніж перейти до розгляду питання мовної особистості, необхідно з'ясувати, хто ж є особистість? Особистість у цілому – це стиль життя конкретної особи або характерний спосіб реагування на проблеми сьогодення. Мовна особистість – це інтелект, що максимально інтенсивно проявляється в мові й досліджується через мову. Інтелектуальні ознаки виявляються після встановлення ієрархії значень і цінностей у моделі світу особи, в її словниковому запасі. Ю. Караулов висловлює думку, що мовна особистість виражається у мові й через мову, вона є насиченням додаткового смислу й поглибленням поняття особистості загалом. Мовна особистість, як він зауважував, інтегрує в собі ознаки мови, а також філософські й психологічні характеристики особистості. Науковець, систематизуючи ознаки мовної особистості, визначив такі основні фактори її формування, що виявляються і в мові, серед яких: 1) соціальний (особистість є результатом та сукупністю соціальних законів (соціальна зумовленість мови); 2) історичний (особистість є продуктом історичного розвитку етносу (принцип історичності у дослідженні мови); 3) психічний (безсумнівна належність її мотиваційних схильностей, що виникають внаслідок взаємодії біологічних мотивів із соціальними чинниками, до психічної сфери (відображено у психологічному підході до вивчення мови); 4) системний характер знань (особистість є знавцем і користувачем знакових утворень [4, 45-46].

В. Карасик дає визначення мовній особистості, як узагальненому образу носія культурно-мовних і комунікативно-діяльних цінностей, знань, установок і поведінкових реакцій [3, с.46]. В. Красних розглядає мовну особистість, як таку, яка реалізує себе у мовленнєвій діяльності на основі сукупності певних знань та уявлень.

Як наслідок, культура міжнаціональної взаємодії є «система загальнокультурних норм і навичок поведінки людини, яка характеризує гармонізацію міжнаціональних відносин на особистісному рівні, тобто між окремими особами, представниками різних національностей» [5, 18]. Міжнаціональна взаємодія впливає із надання переваги загальнолюдським цінностям, вихованню, поваги до людини, незалежно від його національної, релігійної й расової приналежності, історії й культури, мови і традицій, толерантності.

Виокремлення аспектів проблеми, що ще недостатньо вивчені. Проаналізувавши поняття мовної особистості, постає потреба надати визначення «англомовної особистості», оскільки виходячи із обраного курсу України на Євроінтеграцію, англомовною особистістю має стати кожен службовець та високкваліфікований фахівець будь-якої галузі знань, адже знання англійської мови, як мови міжнародного спілкування стає обов'язковою вимогою. Зі слів президента України «вимога до міністра повинна бути твердою – обов'язкове знання англійської мови. У перспективі такою самою повинна бути вимога до кожного державного службовця...» [1].

Мета та завдання статті полягають у виокремленні вимог до формування білінгвальної (англомовної) особистості для більш ефективного міжнародного спілкування й активного входження України в європейський простір.

Виклад основного матеріалу. Мова міжнародного спілкування (англійська) є сходинкою для залучення українців до розвитку й прогресу, що відбувається в усіх сферах життя людей. Оволодіння англійською мовою широкими колами населення України стимулюватиме імплементацію в українське суспільство світових досягнень економічної, політичної, моральної культури, стане джерелом взаємного збагачення та розуміння іноземних партнерів та інвесторів.

Отже, за визначенням автора, англомовна особистість – це особистість, яка володіє мовним кодом іншої країни, реалізує себе в активній комунікативній англомовній діяльності, здатна сприймати іншомовне комунікативне оточення й реагувати на нього відповідно до типу комунікативної ситуації. Зміст програми англійської мови професійного спілкування вищого закладу освіти спрямований на формування професійної комунікативної компетенції, яка розглядається як мовна поведінка, що є специфічною для академічного і професійного середовища. Мовна поведінка вимагає набуття лінгвістичної компетенції (мовленнєвих умінь та мовних знань), культурної, соціолінгвістичної та прагматичної компетенцій, що є необхідними для виконання завдань, пов'язаних із навчанням і роботою.

У англомовної особистості мають бути сформовані лінгвістична та професійна комунікативна компетенції. Компоненти лінгвістичної компетенції – знання і здатність використовувати формальні здібності, на основі яких можуть бути породжені й сформульовані добре оформлені, повнозначні висловлювання [2, 13] й включають лексичні, граматичні, семантичні, фонологічні, орфографічні та орфоепічні компетенції. Лінгвістична і культурна компетенції у кожній мові змінюються під впливом знання іншої мови й сприяють формуванню міжкультурних свідомості, вмінь і навичок. Вони розвивають особистість і посилюють здібності до подальшого вивчення мови та більшої відкритості щодо нового культурного досвіду.

Професійна комунікативна компетенція, яка є у центрі уваги Типової програми АМПС, формується у студентів різних спеціальностей для реальних академічних та професійних сфер і

ситуацій, адже професійна сфера охоплює все, що пов'язане з людською діяльністю і стосунками у процесі виконання професійних обов'язків. Будь-який мовленнєвий акт здійснюється в контексті певної ситуації в рамках однієї зі сфер діяльності та організації суспільного життя. Вибір сфер, до діяльності в яких мають бути підготовлені ті, хто вивчає мову, має першочергове значення для подальшого відбору ситуацій, цілей, завдань, предметів мовлення та видів роботи [2, 45].

Зважаючи на усі вищезазначені аргументи, для формування англомовної особистості, необхідно брати до уваги й політичні цілі в галузі сучасних мов, висунуті Радою Європи:

- підготовка усіх європейців до зростаючих потреб міжнародної мобільності й тіснішої співпраці не лише в галузі освіти, культури та науки, але також у галузі торгівлі й промисловості;
- сприяння взаємному розумінню й терпимості, повазі до особистості й культурних відмінностей шляхом більш ефективної міжнародної співпраці;
- підтримка і розвиток багатства й різноманітності європейського культурного життя шляхом глибшого взаємного пізнання національних мов;
- урахування потреб мультилінгвальної й мультикультурної Європи, наполегливий розвиток здібностей європейців спілкуватися один з одним понад мовні та культурні кордони [2, 3].

Українські державні діячі ставлять й інші вимоги, що мотивує до вивчення англійської мови й формування англомовної особистості, серед яких:

- визначення англійської мови як одного з інструментів «просвітницької революції» і вивчення її як обов'язкового компонента усіх стандартних освітніх програм в Україні;
- створення державою умов для оволодіння всіма громадянами України англійською мовою в межах, визначеними стандартами;
- пріоритетність у конкурсах на заняття вакантних посад в державних органах для осіб, які не лише володіють державною мовою, а й успішно склали іспит з англійської мови та використання її в роботі як підстава для просування по службовій сходах [1].

Дотримуючись вищезазначених вимог, завдання викладача англійської мови будь-якого вишу України полягатиме в наступному: здійснювати навчальний процес відповідно до європейських стандартів володіння мовою та беручи до уваги міжнародну практику мовної освіти у ВНЗ, сформувати у студентів-бакалаврів будь-яких спеціальностей, окрім філологічних, мінімально прийнятний рівень B 2 (незалежний користувач) згідно з міжнародно прийнятними рівнями володіння мовою для різних спеціальностей, оскільки згідно з новими підходами до структурування й організації навчального процесу необхідною умовою оволодіння іноземною мовою є той рівень, який дозволяє тому, хто її вивчає, брати участь у міжкультурній комунікації уже в період навчання мови.

Ефективність навчання безпосередньо залежить від ступеня наближення процесу передачі знань, формування навичок і вмінь до реальних умов їх практичного застосування. Студентами набагато легше засвоюється матеріал, коли викладач наводить життєві приклади і підбирає завдання, пов'язані з життям, з досвідом студентів. Це примушує їх мислити, розмірковувати, мріяти, зосереджуватися. А тому, викладання іноземних мов доцільно проводити на широкому фоні соціального, культурного, політичного життя народів, тобто у тісному взаємозв'язку зі світом мови, у нерозривній єдності з культурами народів, що використовують мови в якості засобу спілкування.

Таким чином, англомовна особистість, отримуючи диплом про вищу освіту й набувши при цьому професійних умінь, повинна бути здатною ефективно спілкуватися англійською мовою у професійному середовищі, щоб:

1. обговорювати пов'язані зі спеціалізацією питання з метою досягнення порозуміння зі співрозмовником;
2. готувати публічні виступи з низки великої кількості галузевих питань, застосовуючи відповідні засоби вербальної комунікації;
3. знаходити нову текстову, графічну, аудіо та відео інформацію, що міститься в англомовних галузевих матеріалах;
4. аналізувати англомовні джерела інформації для отримання даних, що є необхідними для виконання професійних завдань та прийняття професійних рішень;
5. писати професійні тексти і документи англійською мовою з низки галузевих питань;
6. писати ділові та професійні листи, демонструючи мужкультурне розуміння та попередні знання у конкретному професійному контексті;
7. перекладати англомовні професійні тексти рідною мовою, користуючись двомовними термінологічними словниками, електронними словниками та програмним забезпеченням перекладацького спрямування [6, 3].

Отже, зважаючи на мовну позицію Президента України, можемо з упевненістю стверджувати, що в Україні нині є всі підстави говорити про особливий статус для англійської мови, що потребує формування білінгвальної особистості, яка вільно володіє державною й англійською мовами.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у формуванні полілінгвальної особистості в Україні, як того вимагає XXI століття.

Список використаних джерел

1. Бусол О. Перспективи законодавчого закріплення англійської мови як мови міжнародного спілкування в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=516:movi-mizhnarodnogo-spilkuvannya-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, професор С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Карасик В.И. Язык социального статуса / В.И. Карасик. – М.: Наука, 1992. – 330 с.
4. Караулов Ю. Н. «Четыре кита» современной лингвистики, или о предпосылках включения «языковой личности» в объект науки о языке / Ю. Н.Караулов // Соотношение частно-научных методов и методологии в филологической науке. – М.: Наука, 1986. – С.45-46.
5. Кусарбаев Р.И. Формирование культуры межнационального взаимодействия. Состояние педагогической практики // Актуальные проблемы образования. – М.: МГПУ, 2000.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г.С. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок, В.О. Іваніщева, Л.Й. Клименко, Т.І. Козимирська, С.І. Кострицька, Т.І. Скрипник, Н.Ю. Тодорова, А.О. Ходцева. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.

References

1. Busol O. Perspektyvy zakonodavchoho zakriplennia anhliiskoi movy yak movy mizhnarodnoho spilkuvannia v Ukraini: [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=516:movi-mizhnarodnogo-spilkuvannya-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350
2. Zahalnoievropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia / Naukovyi redaktor ukrainskoho vydannia doktor ped. nauk, profesor S.Iu. Nikolaieva. – K.: Lenvit, 2003. – 273 s.
3. Karasyk V.Y. Yazyk sotsyalnoho statusa / V.Y. Karasyk. – M.: Nauka, 1992. – 330 s.
4. Karaulov Yu. N. «Chetyre kyta» sovremennoi lnhvystyky, yly o predposylkakh vklucheniya «iazыkovoі lychnosti» v obьekt nauky o yazyke / Yu. N.Karaulov // Sootnosheniye chastno-nauchnykh metodov y metodolohyy v fylolohycheskoі nauke. – M.: Nauka, 1986. – S.45-46.
5. Kusarbaev R.Y. Formyrovaniye kul'tury mezhnatsyonalnoho vzaymodeistviya. Sostoianye pedahohycheskoі praktyky // Aktualnye problemy obrazovaniya. – M.: MHPU, 2000.
6. Prohrama z anhliiskoi movy dlia profesiinoho spilkuvannia. Kolektyv avtoriv: H.Ie. Bakaieva, O.A. Borysenko, I.I. Zuienok, V.O. Ivanishcheva, L.I. Klymenko, T.I. Kozymyrska, S.I. Kostrytska, T.I. Skrypnyk, N.Iu. Todorova, A.O. Khodtseva. – K.: Lenvit, 2005. – 119 s.